

LAUSUNTO

8.2.2022

Eduskunta
Sivistysvaliokunta

Asia Lausunto valtioneuvoston ihmisoikeuspoliittisesta selonteosta
Viite Lausuntopyyntö 2.2.2022, VNS 10/2021 vp

Kansalaisopistojen liitto kiittää mahdollisuudesta lausua tärkeänä pitämästään asiasta.

Valtioneuvoston perus- ja ihmisoikeustoimintaa kansainvälisesti, Euroopan Unionissa sekä kansallisesti linjaava selonteko on valmisteltu monipuolisesti. Yhdenvertaisuus, tasa-arvo sekä osallistumisoikeuksien vahvistaminen ovat asioita, joita myös Kansalaisopistojen liitto haluaa toiminnallaan tukea. Kansalaisopistojen liitto näkee, että sukupuolten tasa-arvoa sekä alkupe-
räiskansojen, vammaisten henkilöiden, seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjen ja romanien oi-
keuksia pitää vahvistaa ja huomioida myös perus- ja ihmisoikeustoiminnan laajentuminen uu-
dempiin teemoihin kuten kestävään kehitykseen, digitalisaatioon ja tiedonvälitykseen.

Kansalais- ja työväenopistojen toimintaa säätelee laki vapaasta sivistystyöstä, jonka tarkoitus ja tavoitteet tukevat mitä suurimmassa määrin myös ihmisoikeusselonteon tavoitteita: *”Vapaan sivistystyön tarkoituksena on järjestää elinikäisen oppimisen periaatteen pohjalta yhteis-
kunnan eheyttä, tasa-arvoa ja aktiivista kansalaisuutta tukevaa koulutusta. Vapaana sivistys-
työnä järjestettävän koulutuksen tavoitteena on edistää ihmisten monipuolista kehittymistä,
hyvinvointia sekä kansanvaltaisuuden, moniarvoisuuden, kestävän kehityksen, monikulttuuri-
suuden ja kansainvälisyyden toteutumista. Vapaassa sivistystyössä korostuu omaehtoinen op-
piminen, yhteisöllisyys ja osallisuus”*. Liiton ja kansalaisopistokentän käytännön työ nivoutuu
yhteen muun muassa seuraavien selonteon kohtien kanssa:

4.2. Pohjoismainen yhteistyö

Pohjoismaat ovat Suomelle tärkeitä yhteistyökumppaneita aikuiskoulutuksessa ja sen kehittä-
misessä. Pohjoismainen ministerineuvosto rahoittaa aktiivista Nordiskt Nätverk för Vuxnas
Lärande -verkostoa, jonka Suomen toimintojen isäntäorganisaationa Kansalaisopistojen liitto
toimi vuosina 2013–2017. NVL pyrkii edistämään koulutuksen tasa-arvoa ja aliedustettujen
ryhmien koulutukseen osallistumista.

5.1. Syrjivien rakenteiden purkaminen

Yhdenvertaisuuslakiin sisältyvä syrjintäkielto kattaa iän, alkuperän, kansalaisuuden, kielen, us-
konnon, vakaumuksen, mielipiteen, poliittisen toiminnan, ammattiyhdistystoiminnan, perhe-
suhteiden, terveydentilan, vammaisuuden, seksuaalisen suuntautumisen ja muun henkilöön
liittyvän syyn perusteella tapahtuvan syrjinnän. Kansalais- ja työväenopistoihin ovat kaikki ter-
vetulleita – myös aikaisemmasta koulutustaustasta riippumatta.

5.2./5.3. Osallisuuden ja yhdenvertaisten osallistumisoikeuksien vahvistaminen/Sukupuol- ten tasa-arvon edistäminen

Kansalaisopistoissa riittää vielä työsarkaa muun muassa sukupuolten väliseen tasa-arvoon liittyen, sillä viime vuosina valtakunnallisesti tarkasteltuna noin 80 % opiskelijoista on ollut naisia.

Liitto jakaa Kansallisen ikäohjelman ajatuksen mahdollisimman toimintakykyisen ikääntymisen turvaamisesta ja iloitsee siitä, että vuonna 2019 yli 60-vuotiaista eri puolilla maata asuvista henkilöistä 40 % oli jo löytänyt tiensä kansalaisopisto-opintojen pariin (koko väestöstä tähän ikäluokkaan kuului noin 29 %). Kansalaisopisto on monelle ikäihmiselle henkireikä ja viikon kohokohta ja Kansalaisopistojen liitto pitää tärkeänä, että kaikilla ikäihmisillä olisi halutessaan mahdollisuus kohtuuhintaiseen harrastamiseen tai muuhun virikkeelliseen toimintaan.

Kansainvälisen aikuiskoulutustutkimuksen PIAACin (2013) mukaan noin 600 000 eri ikäisillä suomalaisilla on puutteita eri elämänalueilla niin työ- kuin arkielämässäkin tarvittavissa perustaidoissa. Heikot perustaidot laskevat tutkitusti ihmisten hyvinvointia ja vähentävät yhteiskunnallista osallisuutta. Perustaitojen kohentaminen edistäisi myös osallisuutta yhteiskunnassa.

Osallisuus ja yhdenvertaiset osallistumisoikeudet liittyvät monella tapaa digitaaliseen ja fyysiseen saavutettavuuteen. Näitä teemoja KoL edistää omassa toiminnassaan kouluttamalla kansalaisopistojen henkilökuntaa huomiomaan aiempaa paremmin erilaisia koulutukseen osallistumiseen liittyviä fyysisiä ja digitaalisia esteitä. Työtä tehdään Saavutettava ja matalan kynnyksen kansalaisopisto (SAMAKA) -hankkeessa, joka tähtää osallisuuden lisäämiseen myös tukemalla kansalaisopistoja tavoittamaan aliedustettuja ryhmiä entistä paremmin. Kansalaisopiston on oltava paikka, johon jokaisen on helppo tulla kehittämään itseään lähtökohdistaan – esim. iästä, tietoteknisistä taidoista tai mahdollisista toimintarajoitteista huolimatta.

6.1. Kestävä kehitys

Yhteiskunnan eri aloilla rakennetaan yhdessä ekologisesti kestävää, yhteismenestykseen perustuvaa Suomea. Agenda 2030:n tavoitteet kattavat elämän ja yhteiskunnan kaikki osa-alueet laajasti yhteiskunnan eri sektoreilta. Tavoitteiden ja niiden alatavoitteiden toimeenpano edellyttää yhteistyötä ja konkreettisia toimia niin paikallisella, alueellisella, kansallisella kuin globaalillakin tasolla. Materialistisen maailmankuvan vastapainoksi kansalaisopistojen tehtävä on saada ihmiset kukoistamaan henkisesti.

7.4. Saavutettavuus ja yhdenvertaisuus digitaalisessa ympäristössä

Teknologian kehitykseen liittyvää eriarvoisuutta voidaan vähentää koulutuksella. Se on tärkeää, koska tämä kehitys vaikuttaa merkittävästi jokaisen arkipäivään. Datan käyttöön, oikeuksiin, hyödyntämiseen ja algoritmeihin liittyvien asioiden pitäisi kiinnostaa yhä useampia – samoin kuin tekoäly ja sen tarjoamat mahdollisuudet pitäisi uskaltaa ottaa haltuun.

Koronan keskeisiä vaikutuksia kansalaisopistokentällä on ollut verkko-opetuksen määrän 18-kertaistuminen noin 7 500 opetustunnista noin 146 000 opetustuntiin vuosien 2019–2020 välillä. Kansalaisopistoissa on huomattu, että digiopetusta ja -tukea tarvittaisiin kuitenkin edelleen valtavasti lisää eri puolilla Suomea. Vuosina 2018–2021 valtionavustuksena rahoitettu hanke aikuisten perus- ja digitaitojen kehittämiseen on ollut suuri menestys kansalaisopistoissa. Digiakauden taidot -ohjelman tarkoituksena oli ehkäistä eriarvoisuutta, antaa myönteisiä oppimiskokemuksia ja vahvistaa nykypäivän kansalaistaitoja. Koulutusten kohderyhmänä olivat tukea digitaitoihin tarvitsevat aikuiset, mm. työttömät, eläkeläiset sekä maahanmuuttajat.

Kehittämistyö parempien ihmisoikeuksien puolesta jatkuu kansalais- ja työväenopistoissa myös tulevan lukuvuoden 2022–2023 suunnittelun osalta. Kysyntää on muun muassa alkuperäiskansojen (saamen) kielikursseista ja kriittiseen medialukutaitoon ja disinformaatioon liittyvien koulutusten lisäämisestä.

SANNASIRKKU AUTIO
Sannasirkku Autio
Puheenjohtaja

JAANA NUOTTANEN
Jaana Nuottanen
Toiminnanjohtaja